

наданням цьому рішенню властивостей преюдиціальності й загальнообов'язковості як акту правосуддя та видачею виконавчого листа на його примусового виконання;

г) рішення третейського суду після закінчення строку на його оскарження має вступати в силу та мати статус виконавчого документа згідно із Законом України "Про виконавче провадження" із збереженням функцій судового контролю за його виконанням. При цьому саме державний виконавець при відкритті виконавчого провадження має перевіряти компетенцію третейського суду та за наявності підстав відмовляти у відкритті виконавчого провадження із можливістю оскарження такої відмови до суду.

Реалізація запропонованої моделі має створити такий механізм вирішення спорів за наявності третейської угоди: при оскарженні заінтересованою особою рішення третейського суду до державного суду останній має виконати свою юрисдикційну функцію і соціальне призначення в правовій державі, тобто остаточно вирішити спір (ліквідувати правовий конфлікт) шляхом повторного розгляду позовних вимог та ухвалення по їх суті судового рішення (такий перегляд за межами судового розгляду та повноваженнями суду має нагадувати повноваження апеляційного суду в господарському судочинстві). Це, в свою чергу, позбавить сторони необхідності при скасуванні рішення третейського суду звертатися до державного суду із тотожними позовними вимогами, які не отримали остаточного вирішення в третейському суді. Такий механізм убезпечить позивача від недобросовісних дій відповідача, який через небажання виконувати рішення третейського суду буде намагатися його оскаржити в компетентному державному суді та домогтися його скасування без жодних для себе негативних наслідків, залишивши з його порушеними правами.

Отже, що третейське судочинство не може бути безумовною альтернативою цивільному судочинству та повинно діяти як додаткова гарантія захисту порушеного права.

УДК 347.94(477)

Монопроцесуальні та поліпроцесуальні речові докази у цивільному процесі

А. С. Зеленяк,

*аспірант Ужгородського національного університету,
провідний фахівець відділу кадрового забезпечення,
контролю за діяльністю органів виконавчої влади
та правової роботи Управління Держтехногенбезпеки
у Закарпатській області*

Аналізуються окремі види речових доказів, що сприяє виділенню не тільки загальних, а й спеціальних ознак, пізнанню сутності речових доказів. За наявністю чи відсутністю різноманітних процесуальних режимів стосовно предметів матеріального світу виділено монопроце-

суальні та поліпроцесуальні речові докази, що можуть використовуватися під час розгляду та вирішення цивільної справи.

Ключові слова: цивільний процес, речові докази, класифікація, монопроцесуальні докази, поліпроцесуальні докази.

Зеленяк А.С. Монопроцесуальные и полипроцесуальные вещественные доказательства в гражданском процессе

Анализируются отдельные виды вещественных доказательств, что способствует выделению не только общих, но и специальных признаков, познанию сущности вещественных доказательств. По наличию или отсутствию разнообразных процессуальных режимов относительно предметов материального мира выделяются монопроцесуальные и полипроцесуальные вещественные доказательства, которые могут использоваться во время рассмотрения и решения гражданского дела.

Ключевые слова: гражданский процесс, вещественные доказательства, классификация, монопроцесуальные доказательства, полипроцесуальные доказательства.

Zelenyak Artur. Mono and poly procedural material evidence in civil process

The author analyses certain material evidence, which helps identify both general and special characteristics and this consequently helps define essence of material evidence. On availability or absence of various procedural regulations in terms of material articles, mono procedural and poly procedural material evidence are identified and they can be used during proceedings and court decision in the civil case.

Key words: civil process, material evidence, classification, mono procedural and poly procedural evidence.

Класифікація речових доказів – це логічна операція поділу речових доказів на певні види, яка спрямована на усвідомлення сутності цих доказів шляхом виявлення між окремими їх видами спільних та відмінних рис. Поділ доказів здійснюється за якоюсь істотною ознакою, притаманною для видів доказів, яка виступає підставою класифікації¹.

Оскільки характеристика судових доказів здійснюється в різних аспектах у силу багатогранності цього правового явища, то класифікація таких доказів можлива не за однією підставою, а за декількома.

Якщо аналізувати норми ЦПК України, присвячені власне речовим доказам у цивільному процесі, то можна побачити, що сам законодавець у багатьох випадках закладає підстави для проведення класифікації речових доказів на певні види. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 65 ЦПК України різновидами речових доказів є магнітні, електронні та інші носії інформації, які містять аудіовізуальну інформацію про обставини справи. Ст. 140 ЦПК України вказує на речові докази, які не можна доставити до суду. Наступна стаття говорить про речові докази, які швидко псуються. І таких випадків у нормах цивільного процесуального права чи галузей матеріального права чимало, коли положення нормативних актів самі закладають підвалини для поділу речових доказів на ті чи інші види за чітко визначеним критерієм.

Окремо вказану класифікацію речових доказів у доктрині цивільного процесу не виділяли, але питаннями різноманітних процесуальних режимів у контексті багатозначної доказової цінності предметів матеріального світу займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема В. Д. Арсен'єв, С. В. Васильєв, О. В. Ісаєнкова, В. В. Комаров, І. В. Решетнікова, Т. В. Сахнова, М. К. Треушніков та ін.

¹ Треушников М. К. Судебные доказательства / Треушников М. К. – М.: Городец, 2004. – С. 95.

Дана класифікація речових доказів здійснюється, виходячи з наявності або відсутності різноманітних процесуальних режимів щодо тих матеріальних предметів, які заявляються в цивільній справі як речові докази.

Монопроцесуальні речові докази у цивільному процесі використовуються виключно як засіб доказування для встановлення наявності чи відсутності обставини цивільної справи. **Поліпроцесуальні речові докази** як процесуальний засіб доказування виконують інші процесуальні функції в цивільній справі, можуть мати процесуальний статус об'єкта позову або об'єкта судової експертизи.

С. В. Васильєв узагальнив випадки, коли речові докази матимуть доказову цінність: а) якщо служать доказами як об'єкти безпосереднього судового пізнання (наприклад, під час розгляду справи суд оглядає подані сторонами речі й переконується в їх недоброякісності тощо); б) якщо вони мають значення доказового факту (наприклад, знаходження певної речі у відповідача підтверджує факт правопорушення); в) якщо вони є об'єктами експертного дослідження². Можна погодитися з вищевиділеними випадками доказового значення речових доказів, окрім їх значення доказового факту. Речові докази не є доказовим фактом. Якщо виходити із вищеописаної автором ситуації, то вони встановлюють факт володіння особою спірної речі, своїм місцем перебування, а факт володіння, у свою чергу, підтверджуватиме факт правопорушення. Тобто механізм взаємодії вищевказаних фактів описаний С. В. Васильєвим неправильно.

Позов у цивільному процесі має певні елементи, серед яких прийнято виділяти зміст, предмет та підставу. Не дискутуючи щодо кількості його елементів, слід зазначити, що предмет позову виділяється усіма науковцями³. В навчальній літературі предмет позову визначається як матеріально-правова вимога позивача до відповідача, яка впливає із спірного правовідношення або вимога до суду про задоволення матеріально-правової вимоги до відповідача. Предметом позову є матеріально-правова вимога позивача до відповідача, відносно якої суд має ухвалити рішення. Ця вимога повинна мати правовий характер, тобто бути врегульованою нормами матеріального права, а також віднесена законом до юрисдикції загальних судів⁴.

Предмет позову слід відрізнити від об'єкта спору, так званого матеріального об'єкта позову. Матеріальний об'єкт – це річ того чи іншого роду, про яку йде спір або яка фігурує в якості об'єкта спірних правовідносин⁵. Наприклад, власник заявляє вимогу про повернення (предмет позову) свого майна (об'єкт позову); кредитор вимагає виплати (предмет позову) наданої відповідачу в борг певної суми (об'єкт позову); власник просить визнати недійсним договір майнового найму (предмет позову) на належне йому приміщення (об'єкт позову).

² Васильєв С. В. Цивільний процес: навч. посіб. / Васильєв С. В. – Х.: Одиссей, 2008. – С. 174.

³ Исаенкова О. В. Иск в гражданском судопроизводстве: учеб. пособ. / Исаенкова О. В.; под ред. М. А. Викут. – Саратов: СГАП, 1997. – С. 63.

⁴ Курс цивільного процесу: підручник / [Комаров В. В., Бігун В. А., Баранкова В. В. та ін.]; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2014. – С. 517.

⁵ Гражданское процессуальное право России : учебник для вузов / [Алексий П. В., Эриашвили Н. Д., Галузо В. Н. и др.]; под ред. проф. П. В. Алексия, проф. Н. Д. Амаглобели. – М.: ЮНИТИДА-НА, 2005. – С. 134.

Не у всіх випадках об'єкт позову може виконувати функції речового доказу. Наприклад, якщо предметом вимоги є відшкодування завданих збитків, то грошові кошти, які вимагаються у даній цивільній справі в якості речових доказів, не фігурують. Якщо йдеться про матеріальні предмети, які наділені індивідуальними ознаками, з приводу прав, на які особи вступали у матеріальні відносини, то вони можуть виступати речовими доказами, якщо завдяки своїм властивостям, формам свідчать про певні обставини цивільної справи.

Для успішного проведення судової експертизи, поряд із правильним визначенням предмета експертизи, тобто кола питань, які поставлені експерту, неабияке значення матиме надання об'єкта експертизи, без якого провести її не можливо. Об'єктами експертизи називають матеріальні носії інформації (речі, документи), які безпосередньо досліджуються експертами⁶. Об'єктами судової експертизи, по суті, може стати навіть учасник цивільного процесу⁷.

Не виключено, коли в цивільній справі окремий предмет матеріального світу поєднуватиме в собі всі три можливі процесуальні статуси речового доказу. Наприклад, у цивільній справі щодо вимагання автомобіля із чужого незаконного володіння, якщо порушуватиметься питання про перевірку ідентифікаційних ознак цього авто, сам автомобіль буде засобом доказування, що підтверджуватиме факт існування такого авто; об'єктом спору (об'єктом позову) між позивачем та відповідачем, які перед судом намагаються довести право власності на нього; матеріалом для проведення судової автотехнічної експертизи.

Отже, визначення процесуально-правового режиму предмета матеріального світу надзвичайно важливе, позаяк показує не тільки те, які норми цивільного процесуального права слід застосувати щодо того чи іншого предмета⁸, але і визначати чітко процесуальні наслідки щодо сторін цивільної справи. Наприклад, якщо предмет є засобом доказування, то слід пам'ятати про загальний строк подачі судових доказів у цивільну справу: до або під час попереднього судового засідання, а якщо воно не проводилося, то до початку розгляду справи по суті (ч. 1 ст. 131 ЦПК України). Якщо предмет матеріального світу є об'єктом позову, то можливе застосування до нього групи норм, які регламентують порядок забезпечення позову, наприклад, передачею речі, яка є предметом спору, на зберігання іншим особам (п. 7 ч. 1 ст. 152 ЦПК України). Якщо матеріальна річ виступає об'єктом судової експертизи, але, наприклад, сторона справи її не надає, то суд може визнати той факт або відмовити у його визнанні, для встановлення якого призначалася експертиза (ч. 1 ст. 146 ЦПК України).

⁶ *Арсеньев В. Д.* Использование специальных знаний при установлении фактических обстоятельств уголовного дела / В.Д. Арсеньев, В.Г. Заблочкий. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1986. – С. 16; *Сахнова Т. В.* Судебная экспертиза / Сахнова Т. В. – М.: Городец, 2000. – С. 157-158.

⁷ *Сахнова Т. В.* Экспертиза в гражданском процессе: Теоретическое исследование: авторефер. дис. на соискание научн. степени доктор. юрид. наук / Т. В. Сахнова. – М., 1998. – С. 19.

⁸ *Решетникова И. В.* Доказывание в гражданском процессе: учеб.-практ. пособие для магистров / Решетникова И. В. – М.: Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2014. – С.214-215.